

УДК 378+378.141+81'243

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ Й ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Миркович І.Л., старший викладач
кафедри західних і східних мов і методики їх навчання
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

У статті порушено проблему інтегрованого навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності. Розглядається різниця між поняттями «інтеграція» і «синтез». Представлена взаємодія ланок фахового предмета і предмета «Іноземна мова» в інтегрованому навчанні. Розглянуто інтегровані цілі навчання, елементи предмета навчання, компоненти змісту навчання, методи (прийоми) навчання, засоби навчання, контроль результатів навчання. Представлено види роботи, які передбачаються при інтегрованому навчанні.

Ключові слова: інтеграція, синтез, інтегроване навчання, студенти художньо-графічних спеціальностей, іншомовна мовленнєва діяльність.

В работе анализируются проблемы интегрированного обучения профессиональной и иноязычной речевой деятельности. Рассматривается разница между понятиями «интеграция» и «синтез». Представлено взаимодействие звеньев профилирующей дисциплины и предмета «Иностранный язык» при интегрированном обучении. Рассмотрены цели обучения, элементы предмета обучения, компоненты содержания обучения, методы (приёмы) обучения, средства обучения, контроль результатов обучения. Представлены виды работы, которые предлагаются при интегрированном обучении.

Ключевые слова: интеграция, синтез, интегрированное обучение, студенты художественно-графических специальностей, иноязычная речевая деятельность.

Mirkovich I.L. INTEGRATED TEACHING PROFESSIONAL AND FOREIGN LANGUAGE SPEECH ACTIVITY TO STUDENTS MAJORING IN ART AND GRAPHICS

The article analyses the problems of integrated teaching of professional and foreign language speech activity. Two notions “integration and synthesis” are compared and described in the article. The accent is focused on the integrated teaching professional disciplines by means of the English language. The interaction of links of professional subjects and the English language are presented in the article. The certain types of work which are recommended for introducing into the teaching process are disclosed.

Key words: integration, synthesis, integrated education, students majoring in art and graphics, foreign language speech activity.

Постановка проблеми. Рівень розвитку освіти завжди відбивав вимоги суспільства, економіки, політики до якості підготовки студентів на конкретному історичному етапі розвитку. Сучасне суспільство диктує освітнім установам необхідність готувати випускників, відповідних соціальному замовленню. Нині стає очевидним, що вся система світової освіти поступово набуває професійну спрямованість. Якість освітнього процесу на етапі професійної підготовки у вищому навчальному закладі суттєво визначає успішність людини в майбутній професійній діяльності і в її взаємодії з іншими людьми. Майбутнє людини пов'язується з її спроможністю знайти своє місце у світі професій. Крім того, нині орієнтація виключно на статичну професійну підготовку безперспективна, оскільки світ стрімко змінюється. І однією з основних вимог на ринку праці до спеціалістів є професійне володіння іноземною мовою.

Під процесом навчання іноземної мови ми розуміємо оволодіння інтегрованими знаннями міжпредметного характеру, вміння користуватися цими знаннями для отримання глибших знань, формування системи цінностей, професійно значущих якостей та особистісних характеристик, необхідних професійно мобільному випускнику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно констатувати, що певні напрацювання в педагогічній теорії і практиці інтегрованого навчання вже були зроблені. Проблемами інтегрованого навчання займалися вчені І. Зверев, Л. Зеня, Р. Мартинова, Є. Махмутова, Н. Сердюкова, М. Смирнова, Е. Сухарєвська, Ю. Тюнников, Т. Холостова, В. Фоменко, які визначали інтеграцію як об'єднання кількох навчальних предметів в один, де наукові поняття пов'язані загальним змістом і методами викладання [7].

Були вивчені проблеми інтегрованого навчання економічних дисциплін та інозем-

ної мови (С. Боднар [2]), технічних дисциплін та іноземної мови (О. Попель [10]), медичних дисциплін та іноземної мови (Л. Русалкіна [12]), екологічних дисциплін та іноземної мови (І. Вереїтіна [3]), морських дисциплін та іноземної мови (Н. Пріміна [11]). Однак, зважаючи на всі переваги опублікованих робіт, у них не розглядається проблема інтегрованого навчання студентів художньо-графічних спеціальностей. У зв'язку з цим, ми вважаємо, назріла необхідність розширити сферу застосування іншомовних знань і умінь і вивчити проблему інтегрованого навчання художньо-графічних дисциплін, як-от: образотворче мистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, мистецтвознавство, дизайн та іноземної мови.

Постановка завдання. Завданням нашої роботи є дослідження інтегрованого навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності студентів художньо-графічних спеціальностей. Об'єктом є процес навчання художньо-графічних дисциплін засобами англійської мови, а предметом – методи і прийоми інтегрованого навчання художньо-графічних дисциплін засобами англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, розглянемо сутнісні ознаки інтегрованого процесу навчання. Описуючи ознаки інтегрованого процесу навчання, Ю. Тюнников виходить з таких положень: «По-перше, наявні раніше в чомусь роз'єднані елементи, по-друге, є об'єктивні передумови для їх об'єднання, по-третє, об'єднуються вони несумативно і радіоположено, а за допомогою синтезу, <...> по-четверте, результатом такого об'єднання є система, що володіє властивостями цілісності». Звідси виводяться «ключові моменти» інтеграції, якими є «будь-які раніше різнобічні елементи», «об'єктивні передумови їх об'єднання», «процес об'єднання цих елементів», «ціле як результат інтеграції» [13, с. 7–12].

Як відомо, смисловий зміст навчання співвідноситься зі змістом навчального предмета. Оскільки навчальний предмет являє собою дидактично обґрунтовану систему знань, умінь і навичок, що виражають основний зміст тієї чи іншої науки, в інтегрованому процесі навчання взаємозв'язку підлягають ті частини різних предметів, які можуть взаємодіяти за змістом: розширювати досліджувану інформацію, поглиблювати її зміст, розкривати її значення і сутність із різних наукових позицій й уточнювати її, з огляду на об'єктивні дані.

Така взаємодія компонентів інтеграційного процесу В. Безрукова назвала «вищою

формою взаємозв'язку», яка виражається в єдності цілей, принципів, змісту, форм організації процесу навчання і виховання; вона призводить до створення укрупнених педагогічних одиниць, що складаються з кількох цілісних змістовних блоків [1, с. 5–25].

Із класичної дидактики відомо, що будь-яка методика залежить від цілей навчання, а вони, у свою чергу, – від елементів предмету навчання. Самі ці елементи можуть мати різний рівень засвоєння, а саме: рівень *знань* матеріалу, *навичок*, його вживання в домовленнєвій практиці й *умінь* його застосування у видах мовленнєвої діяльності, що поступово ускладнюються. Як відомо, ці рівні співвідносяться з компонентами змісту навчання. Досягаються ці рівні володіння матеріалом, що вивчається, за допомогою певних методів навчання. Цілком зрозуміло, що з метою набуття мовних знань використовуються мовні методи (прийоми) навчання, з метою формування навичок вживання навчального матеріалу – мовні та умовно-мовленнєві прийоми навчання, а для розвитку мовленнєвих умінь – різнотипні мовленнєві завдання. І останньою ланкою будь-якого процесу навчання є контроль за його результатами. Якщо проводити його наприкінці реалізації кожної мети навчання, з'явиться можливість або відсутність переходу до представлення наступної мети. Якщо результати навчання недостатньо високі, деякі методичні дії варто повторити і знову провести контроль. Якщо результати в досягненні конкретної мети навчання високі, навчальний процес може продовжуватися на складнішому рівні.

Вищезазначене дає змогу зробити висновок, що ланками інтегрованого процесу навчання мають бути: інтегровані цілі навчання, відповідні їм інтегровані елементи предмета навчання, а також інтегровані компоненти змісту і методи навчання, які будуть посилюватися інтегрованими засобами навчання. Реалізація всіх цих ланок призведе до інтегрованих результатів навчання, які повинні піддаватися контролю з досягнення кожної інтегрованої мети навчання.

Перш ніж описувати інтеграцію елементів кожної ланки передбачуваного процесу навчання, необхідно диференціювати поняття «інтеграція» і «синтез». Це зумовлюється тим, що одні вчені визначають процес злиття різнотипних елементів у цілісну спільність поняттям «інтеграція» (Б. Кедров [4], Н. Чапаєв [15], О. Левічев [6]), а інші вчені (В. Безрукова [1], Р. Мартинова [7], Г. Федорець [14]) – поняттям «синтез».

У психології поняття «синтез» асоціюється з поняттям «аналіз» як його результат. Спочатку людина у своїй свідомості розчленовує досліджуваний об'єкт на складові частини й аналізує їх, а потім синтезує зібрану інформацію, щоб отримати всебічну і глибоку характеристику того, що вивчає. Водночас синтез не є механічним з'єднанням частин і тому не приводить до їх суми. Він у педагогіці є методом дослідження, що передбачає вміння комбінувати розрізнені частини так, щоб вийшло ціле, що володіє новизною. Продуктом синтезу може бути як найпростіший вперше утворений предмет, так і нова складна система взаємопов'язаних дій. Сам процес синтезу, як відзначають філософи, досить складний. Водночас, по-перше, варто знати, за якими ознаками може відбуватися об'єднання різних частин для утворення нової цілісності, а, по-друге, варто враховувати суперечливі властивості деяких із них для їх згладжування або навіть зняття. «Зняття» висловлює характер наступності в розвитку явища, коли нова (вища) якість не тільки заперечує стару, але і вміщає весь позитивний зміст попереднього явища. Таким чином, стверджує О. Левічев: «У синтезі на вищому ступені розвитку зберігається все те позитивне, що було в складових його частинах» [6, с. 28]. Стає зрозуміло, що процес синтезу окремих частин у нове ціле здійснюється на основі діалектичного закону «заперечення – заперечення».

У педагогічних дослідженнях «синтез» розглядається на рівні інтеграційних процесів, а деякі вчені ототожнюють його з інтеграцією, тобто з об'єднанням в ціле різних елементів навчального змісту і способів їх вивчення. Так, Н. Чапаєв пише: «Слідом за М. Чепіковим, який не бачив суттєвої різниці між інтеграцією і синтезом, вважаємо за можливе їх ідентифікувати». Спроби якось роз'єднати ці поняття, на наш погляд, не приводять до переконливих результатів. Не вдалося це зробити навіть Б. Кедрову. «Поняттю синтезу, – пише він, – відповідає <...> поняття з'єднання, зв'язування того, що перед тим було роз'єднане» [4]. Інтеграція, на його думку, є «конкретним виявом синтезу наук як міждисциплінарного процесу їх злиття воедино, їх взаємного зв'язування». Як бачимо, суттєвої різниці між поняттями «інтеграція» і «синтез» не спостерігається: визначення синтезу, по суті, повторює характеристику інтеграції [7, с. 56].

Однак існує й інша точка зору, спрямована на відмінність інтеграції і синтезу. Її прихильники В. Безрукова [10], Р. Мартинова [9], Г. Федорець [14], вважають, що синтез – це завершальний етап інтеграції,

тобто такий етап, коли інтегровані елементи настільки зливаються один з одним, що створюють новий навчальний продукт, який називається синтезованим [9].

З огляду на те, що аналіз цих понять не є предметом нашого дослідження, ми не будемо вести полеміку з цього питання, а лише прийемо за основу точку зору тих вчених, які ототожнюють ці поняття, адже в нашій роботі не принципова тривалість інтеграції, а важлива лише її дидактична сутність. Тому те, що Р. Мартинова називає «синтезом» злиття в єдину спільність елементів кожної ланки процесу навчання, ми будемо називати «інтеграцією». Таке рішення зумовлено, з одного боку, тим, що ці терміни можуть ототожнюватися, а, з іншого боку, необхідністю збереження в одній роботі однаковості в дефініції однотипних понять.

Отже, опишемо ланки досліджуваного процесу навчання, який за своєю дидактичною суттю є процесуальною інтеграцією. За даними досліджень Р. Мартинової [8], такий тип педагогічної інтеграції проявляється:

1) *в синтезі цілей навчання*, який полягає в плануванні засвоєння кожної частини освітнього курсу, шляхом планування засвоєння відповідної частини мовного і мовленнєвого матеріалу іноземної мови;

2) *в синтезі елементів предмета навчання*, який полягає у виділенні таких частин освітнього курсу, які за своїм значенням співвідносяться з частинами іншомовного матеріалу;

3) *в синтезі компонентів змісту навчання*, які полягають у набутті знань навчальної частини предметного змісту у взаємозв'язку з набуттям іншомовних знань і навичок оперування мовним матеріалом, що становить даний зміст, а також у розвитку вмінь реалізовувати ці знання в їх іншомовному супроводі;

4) *в синтезі методів навчання*, який полягає у виконанні аналогічних навчальних дій із метою набуття знань і умінь за змістом освітнього курсу й іншомовної мовленнєвої діяльності;

5) *в синтезі засобів навчання*, який полягає у застосуванні одних і тих самих ідеальних і матеріальних засобів для набуття знань і вмінь в освітній та іншомовній мовленнєвій діяльності;

6) *в синтезі контролю результатів навчання*, який полягає у визначенні приросту загальнонавчальних й іншомовних знань і вмінь за кожною вивченою частиною освітнього курсу й іншомовного мовного і мовленнєвого матеріалу.

Процес інтегрованого навчання, що пропонується (за такими темами, як:

Classification of Art. Painting. Graphics. Sculpture. Applied Arts. Genres of painting. Art as a process. Landscape painting. History of easel painting. European representatives of easel painting. Painting techniques. Description of the picture: theme and plot, composition, model, colour, style of painting), здійснюється за кількома етапами, на кожному з яких висуваються певні цілі навчання, що поступово ускладнюються, причому кожна попередня ціль зумовлює подальшу, а кожна наступна ґрунтується на попередній. Кожна мета навчання співвідноситься з певним елементом предмета навчання, який також поступово ускладнюється: починаючи від вивчення окремих лексичних одиниць, продовжуючи навчанням їх вживання в словосполученнях і реченнях і закінчуючи навчанням їх застосування у драматизації готових тематичних діалогів, а потім у власному спонтанному мовленні. Таке різнорівневе володіння іншомовним мовленнєвим складом передбачає набуття знань іншомовної лексики, формування навичок її вживання в однотипних лінгвістичних об'єднаннях і розвиток умінь її застосування в підготовленій мовленнєвій діяльності і непідготовленому мотиваційному мовленні. Для досягнення знань, навичок і умінь, відповідних до навчальної теми й етапу навчання, використовуються поступово ускладнюючі взаємопов'язані і взаємозалежні між собою методи навчання у вигляді методичних дій. Такими методичними діями на першому етапі можуть бути:

- 1) для набуття знань лексичного матеріалу: імітаційні, підстановочні, трансформаційні, селективні, перекладні, що виконуються в усній і письмовій формах (крім імітаційних) дії;
- 2) для формування навичок вживання навчального лексичного матеріалу – ті самі дії, але з регламентацією часу;
- 3) для розвитку мовленнєвих умінь – ігрові дії: без будь-яких трансформацій, зі зміною особи, місця дії, що відбувається, або інших обставин.

Друга мета навчання полягає у формуванні рецептивних і репродуктивних навичок вживання навчального мовленнєвого матеріалу. Для цього студентам пропонується читання і переклад тематичних словосполучень і речень. Ці навички формуються шляхом повторення прослуханого і прочитаного матеріалу, складання словосполучень і речень за зразком, трансформації у реченнях мовної форми, перекладу словосполучень і речень із регламентацією часу. Засобами, що сприяють виконанню цих дій, є таблиці, аудіозаписи, картки зі словосполученнями і реченнями, секундомір. Сформованість навичок перевіряється

за допомогою усних і письмових перекладних вправ із регламентацією часу. За умови визначення сформованості навичок у більшості студентів встановлюється можливість висування третьої мети навчання.

Третя мета навчання полягає в розвитку у студентів умінь вживати слова і вирази, які вивчаються, в нових словосполученнях і реченнях на умовно-мовленнєвому рівні. З цією метою вони доповнюють речення, завершують їх за змістом, протиставляють їхній зміст тому, що вигадують самі.

Контроль розвитку описуваних вмінь здійснюється шляхом виконання тестових завдань на розуміння прочитаного, а також самостійного викладу думок з обов'язковим використанням мовних явищ, які вивчаються. Здатність більшості студентів виконати ці дії свідчить про можливість переходу до наступного етапу навчання.

Другий етап передбачає розвиток передмовленнєвих рецептивно-репродуктивних монологічних і діалогічних умінь, що ґрунтуються на раніше вивченій лексиці та граматиці. Щодо методів (прийомів) навчання, на другому етапі рекомендується використовувати такі: 1) усна презентація іншомовного професійного матеріалу; 2) короткі відповіді на запитання по тексті професійного матеріалу, що вивчається; 3) відповіді на запитання з розгорнутими поясненнями, які дають викладачеві змогу виявити професійні знання студентів; 4) коротка передача змісту теми, що вивчається; 5) повний усний виклад тематичного матеріалу; 6) проведення бесіди з досліджуваної теми. Якість набутих монологічних та діалогічних вмінь перевіряється шляхом прослуховування прикладів зазначених видів мовлення, надання відповідей на запитання щодо отримання інформації, представлення особистих видів іншомовної комунікації, яку спонукають навчально-мовленнєві ситуації.

Третій етап присвячено розвитку професійно-мовленнєвих продуктивних монологічних і діалогічних умінь. Щодо методів (прийомів) навчання, то на третьому етапі рекомендується використовувати такі: 1) опис текстової та графічної інформації (опис дизайнерської/театральної композиції, графічної жанрової композиції); 2) вираження думки на професійну тему; 3) вирішення проблемних завдань і коментування процесу їх вирішення; 4) моделювання реальних професійних ситуацій і їх обговорення; 5) підготовка і презентація доповіді; 6) виконання проектних завдань із теми, що вивчається; 7) проведення бесід із представниками мистецьких об'єднань і творчих спілок; 8) проведення консультацій

для студентів провідними фахівцями у своїй галузі (художниками, дизайнерами, митцями). Якість набутих монологічних умінь можна перевірити шляхом проведення пізнавальних екскурсій для студентів англійською мовою по музеях, експозиціях та виставках м. Одеси та презентацій доповідей із теми, що вивчалася, а якість набутих діалогічних умінь можна перевірити шляхом проведення інтерактивних on-line вебінарів зі студентами із зарубіжних університетів художньо-графічних факультетів, бесід за професійною темою, що вивчалася, а також вирішенням професійних задач у штучно-створеному професійному середовищі.

Необхідно зазначити, що всі розроблені завдання та вправи розміщувались у порядку збільшення складності, мали комунікативну спрямованість і були професійно орієнтованими.

Висновки з проведеного дослідження. У роботі представлено інтегроване навчання двох видів діяльності (професійної та іншомовної), що складається з певних взаємопов'язаних ланок процесу навчання. Мета цієї діяльності складалася в розвитку здатності студентів художньо-графічних спеціальностей виконувати професійні дії, що поступово ускладнюються, засобами іноземної мови, що дасть студентам змогу повною мірою оволодіти відразу двома видами діяльності (професійною та іншомовною).

Перспективним напрямком дослідження може стати перевірка запропонованих нами методів та прийомів у масовому навчанні з метою визначення технологічності розробленого комплексу вправ і можливостей його широкомасштабного впровадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безрукова В. Педагогическая интеграция: сущность, состав, механизмы реализации / В. Безрукова. – Свердловск, 1990. – С. 5–26.
2. Боднар С. Методика интегрированного обучения экономическим дисциплинам средствами английского языка / С. Боднар // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук; ред-кол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін.]. – 2015. – № 2. – С. 152–157.
3. Верейтина И. Интегрированное обучение будущих экологов профессионально ориентированному общению на английском языке : автореф. дис. ... канд. пед.

наук : 13.00.02 «Теория и методика навчання (германські мови)» / И. Верейтина ; Южноукр. гос. пед. ун-т им. К.Д. Ушинского. – Одесса, 2011. – 21 с.

4. Кедров Б. Взаимодействие наук / Б. Кедров. – М.: Наука, 1984. – 235 с.

5. Клепко С. Интеграция і поліформізм знання у вищій освіті / С. Клепко // Частина III. Філософія освіти. Фундаментальні проблеми філософії освіти. – № 3(5). – 2006. – С. 22–33.

6. Левичев О. Категория синтеза в науке, философии и образовании / О. Левичев // Эτικο-философский журнал «Грани эпохи». – 2013. – № 53 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://grani.agni-age.net/articles12/4914.htm>.

7. Мартынова Р. Целостная общедидактическая модель содержания обучения иностранным языкам: [монография] / Р. Мартынова. – М. : Высшая школа, 2004. – 454 с.

8. Мартинова Р. Сутність і структура процесуальної інтеграції професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності / Р. Мартинова // Науковий вісник Міжнарод. гум. універ. – Одеса, 2012. – Вип. 4. – С. 63–69.

9. Мартынова Р. Психологические основы интегрированного обучения образовательной и иноязычной речевой деятельности студентов неязыковых специальностей: [монография] / Р. Мартынова. – Одесса: Освіта України, 2016. – 191 с.

10. Попель О. Методика навчання майбутніх інженерів англійською презентації технічного обладнання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія і методика навчання (германські мови)» / О. Попель ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2015. – 21 с.

11. Примина Н. Лингводидактическая модель процесса обучения чтению англоязычных лоций будущих судоводителей / Н. Примина // Наука і освіта : науково-практичний журнал. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2016. – № 10/CXXXXXI. – С. 183–188.

12. Русалкіна Л. Формування умінь англійської ділової спілкування у майбутніх лікарів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія і методика навчання (германські мови)» / Л. Русалкіна ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2014. – 21 с.

13. Тюников Ю. Методика выявления и описания интегративных процессов в учебно-воспитательной работе СПТУ / Ю. Тюников. – М.: Изд-во АПН СССР, 1988. – 46 с.

14. Федоренко Г. Проблемы интеграции в теории и практике обучения (Предпосылки. Опыт) / Г. Федоренко // Науч. ред. З. Васильева. – Л.: Лен. гос. пед. ун-т имени А.И. Герцена. – 1989. – 93 с.

15. Чапаев Н. Структура и содержание теоретико-методологического обеспечения педагогической интеграции : дис. ... док. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. Чапаев. – Екатеринбург, 1998. – 208 с.